

A 1842/kultur

Tekijä Islannin valtuuskunta
Käsittelijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Valtuuskunnan ehdotus media- ja informaatiolukutaidosta

Ehdotus

Islannin valtuuskunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,
että se asettaa työryhmän laatimaan käytäntöjä kaikille ikäryhmille suunnatun media- ja informaatiolukutaitoa koskevan koulutuksen toteuttamiseksi.

Työryhmällä on seuraavat työtehtävät:

- kartoittaa disinformaation leviämistä Pohjolassa
- kartoittaa aiempia ja nykyisiä pohjoismaisia aloitteita ja parhaita käytäntöjä, joiden tavoitteena on ollut disinformaation torjuminen
- laatia yleisstrategia media- ja informaatiolukutaidon lisäämiseen liittyvälle yhteispohjoismaiselle panostukselle
- tehdä katsaus Pohjoismaiden aiheeseen liittyvistä laeista, asetuksista ja opetussuunnitelmista ja ehdottaa konkreettisia muutoksia
- laatia ehdotuksia siitä, miten pohjoismaiset laitokset voivat edistää näitä tavoitteita.

Taustaa

Luotettavan tiedon saatavuus on edellytys faktapohjaiselle vuoropuhelulle. Harhaanjohtavan ja valheellisen tiedon eli ns. valeuutisten levittäminen on yleistynyt viime vuosina varsinkin sosiaalisen median avulla ja sen käytön lisääntymisen vuoksi. Digi-tekniikan kehittymisen myötä oikeita uutisia ja valeuutisia on yhä vaikeampi erottaa toisistaan. Media- ja informaatiolukutaito on nyt tärkeämpää kuin koskaan. Käsite viittaa kykyyn erottaa oikeat ja valeuutiset toisistaan.

Valeuutisista ja niiden vaikutuksista vaalituloksiin ja demokratiaan on keskusteltu viime vuosina laajasti varsinkin marraskuussa 2016 pidettyjen Yhdysvaltain presidentinvaalien ja Ison-Britanniassa vuonna 2016 järjestetyn brexit-kansanäänestyksen yhteydessä. Tutkimukset ovat osoittaneet ulkomaisten toimijoiden yrittäneen vaikuttaa vaaleihin eri keinoin, mm. valeuutisia levittämällä.

Pohjoismaat ovat keskittyneet opettamaan lähdekritiikkiä lapsille ja nuorille, mutta ulkomaiset tutkimukset ovat osoittaneet yli 65-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvien ja kavan valeutisia sosiaalisessa mediassa muita enemmän. Riskinä on juuri näiden ihmisten ajautuminen noidankehään, jossa heidän henkilötietojaan kerätään kohdenetun propagandan levittämiseksi.

Disinformaatiota esiintyy yleensä silloin, kun yhteiskunnassa on käsiteltävänä ja keskusteltavana kiistanalaisia kysymyksiä. Niitä koskevan propagandan tai harhaanjohdavan tiedon levittämällä pyritään vääristämään keskustelua. Disinformaatio voi vaikuttaa suuren yleisön kykyyn löytää luotettavaa tietoa hallitusten politiikasta ja päätöksistä sekä muista sitä kiinnostavista aiheista. Disinformaatio myrkyttää yhteiskunnallista keskustelua, lisää maiden välisiä jännitteitä ja horjuttaa vaalijärjestelmiä mahdollisesti vakavin seurauksin.

Koska disinformaatio voi heikentää demokratiaa ja suuren yleisön tiedonsaantioikeutta, Pohjoismaat ovat kukin tahoillaan alkaneet tutkia sen tarkkoja vaikutuksia ja selvittää vääriä tietoja, jotka näyttäisivät olevan peräisin tietyiltä yksilöiltä tai mailta. Tietokaaoksen vähentämiseksi on otettu käyttöön sääntelyä, jota suurimmat sosiaalisen median alustat ovat sitoutuneet noudattamaan.

Yksi disinformaation tehokkaimmista torjuntakeinoista on väestön tietoisuuden lisääminen ja lähdekriittisyyden kehittäminen. Pohjoismaiden hallitukset ovat eriasteisesti pyrkineet edistämään media- ja informaatiolukutaitoon liittyvää koulutusta varsinkin ikäihmisten ja muiden suurimmassa riskissä olevien sosiaalisen median käyttäjien keskuudessa. Demokratian ja yhteiskunnallisten oikeuksien – kuten yleisten vaalien ja kansanäänestysten – suojelemiseksi tarvitaan kuitenkin lisäpanostuksia. Jotkin Pohjoismaat ovat muuta edellä media- ja informaatiolukutaitoon liittyvässä koulutuksessa ja disinformaation kartoittamisessa, ja ne voivat siten tukea maita, jotka eivät ole edenneet yhtä pitkälle. Vielä ei myöskään ole riittävästi tietoa siitä, miten disinformaatio mahdollisesti vaikuttaa koko Pohjolaan ja maiden väliseen yhteistyöhön.

Islannissa 5. kesäkuuta 2020

Anna Kólbrun Árnadóttir (Mifl)
Guðmundur Ingi Kristinsson (Ff)
Kolbeinn Óttarsson Proppé (VG)
Oddný Harðardóttir (Sf)

Silja Dögg Gunnarsdóttir (Frfl)
Steinunn Þóra Árnadóttir (VG)
Vilhjálmur Árnason (Sj.)